

12. Лурия А. Р. Язык и сознание / А. Р. Лурия. – Ростов н/Д : Феникс, 1998. – 413 с.
13. Мальченко А. А. К вопросу о компрессии и избыточности / А. А. Мальченко // Теория и практика лингвистического описания разговорной речи. – 1976. – Вып. 7. – С. 37–39.
14. Носенко Э. Л. Эмоциональное состояние и речь / Э. Л. Носенко. – Киев : Вища шк., 1981. – 195 с.
15. Нушикян Э. А. Просодическая организация эмоциональной речи (Экспериментально-фонетическое исследование) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Эмма Александровна Нушикян. – Л., 1987. – 348 с.
16. Поливанов Е. Д. Введение в языкознание / Е. Д. Поливанов. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 221 с.
17. Якубинский Л. П. О диалогической речи / Л. П. Якубинский // Язык и его функционирование. – М. : Наука, 1986. – С. 18–27.
18. Crystal D. Directions in Applied Linguistics / D. Crystal. – London : Academic Press, 1981. – 146 p.
19. Crystal D. The English Language / D. Crystal. – London : Penguin Books, 1988. – 250 p.
20. Ferguson Ch. A. Sociolinguistic perspectives: Papers on language in society / Ch. A. Ferguson. – N.-Y., 1996. – 348 p.
21. Gumperz J. Language in Social Groups / J Gumpers. – Stanford (Calif.) : Stanford University Press, 1971. – 350 p.

Войтюк Ольга. Влияние экстралингвистических факторов на речевую организацию высказывания-приглашения. Статья содержит анализ и обоснование значения, взаимосвязи и взаимовлияния экстралингвистических факторов на речевую организацию высказывания-приглашения. На основе изучения описанных в лингвистической литературе параметров социального (внеязыкового) контекста сделан вывод о существовании двух оппозиционных видов экстралингвистических факторов: постоянных – переменных и объективных – субъективных. Каждый из описанных в статье факторов оказывает свое определенное воздействие на лексическую, синтаксическую и просодическую вариативность высказывания-приглашения в английской диалогической речи. Исследование реализации высказывания-приглашения в ассиметричных ситуациях общения позволяет говорить о статусной фиксированности данного высказывания.

Ключевые слова: экстралингвистический фактор, высказывание-приглашение, социальный статус, коммуникативная организация, коммуникативная вариативность.

Voytiuk Olga. Influence of the Extralinguistic Factors on the Speech Realization of the Invitation-Utterance. The article deals with the research of the influence of the extralinguistic factors on the speech realization of the invitation-utterance in the English speech. On the basis of the data contained in the linguistic literature two gradual oppositions: stable – variable/objective – subjective were defined as basic groups of the factors determining lexical, syntactic and pragmatic variation of the invitation-utterance in the English speech. Analysis of the realization of the invitation-utterance in asymmetric situation of communication testifies to status fixedness of the utterance under investigation.

Key words: extralinguistic factor, invitation-utterance, social status, speech organization, speech variation.

Стаття надійшла до редколегії
21.02.2013 р.

УДК 81'42.111

Тетяна Козоца

Комунікативні типи атрибутивних прикметників у художніх текстах

У статті зроблено спробу описати механізм визначення комунікативної ролі атрибутивних прикметників у текстах художньої літератури. Актуальність теми зумовлюється традиційною спрямованістю вивчення лінгво-прагматичного потенціалу номінативних одиниць у рамках окремих висловлювань, у той час як більш розвинені, ніж речення, семантичні простори суперсинтаксичних одиниць зумовлюють інше комунікативне функціонування номінативних одиниць. У статті поставлено завдання щодо дослідження комунікативних типів атрибутивних прикметників та виявлення дії конкретних чинників, що зумовлюють різні ступені комунікативної значущості ад'єктивних лексем у семантичному просторі текстових фрагментів, на відміну від бінарного патерну визначення комунікативної ролі ад'єктивних лексем у термінах обов'язкових та факультативних одиниць на рівні речення.

Ключові слова: атрибутивні прикметники, текстові фрагменти, комунікативна значущість, комунікативні типи номінативних одиниць, тематична спрямованість.

© Козоца Т., 2013

Постановка наукової проблеми та її значення. Відповідно до традиційної теорії синтаксису, прикметники англійської мови є синтаксично й семантично несамостійними елементами речення, оскільки не мають безпосередніх зв'язків із предикатом речення й тому зазвичай вважаються необов'язковими, факультативними одиницями структури речення [1, с. 3]. Не випадково в процесі реферування тексту звертають увагу насамперед на можливість згортання ад'єктивно-субстантивних словосполучень до їх центрального компонента іменника. Проте аналіз атрибутивних прикметників за рівнем значущості в текстових фрагментах доводить, що їхня роль у текстах значно більш суттєва, ніж в окремому реченні. Це й становить предмет дослідження цієї статті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Високий ступінь значущості атрибутивних прикметників виявляється в їх здібності передавати основний зміст цілих фрагментів тексту. У багатьох випадках атрибутивні прикметники є не лише інформативним додатком уточнюючого, конкретизуючого характеру до іменника [2], а виступають самостійними за значущістю компонентами текстових фрагментів. Однак питома вага інформації прикметників у різних текстах, як і значущість різних прикметників у межах одного тексту, неоднакова. Проаналізуємо приклад: *He had lifted his right arm awkwardly – she was on his right side – and attempted to settle it snugly around the crimson fur-trimmed opera cloak she wore. This is itself had been a mistake. It was inevitably more graceful for a young man attempting to embrace a young lady... to first put his far arm around her. It avoided that awkward movement of raising the near arm.* (Fitzgerald). Наведений текст характеризується неоднорідністю значущості вживаних у ньому прикметників. Найбільш значущі прикметники *awkward*, *graceful*, оскільки весь текстовий фрагмент ґрунтується на їх семантичному протиставленні. Редукція цих прикметників призводить до неінформативності зазначеного фрагмента, і тому можна вважати, що вони мають найвищий ступінь комунікативної значущості щодо інших ад'єктивних лексем текстового фрагмента. Прикметники *right*, *far*, *near* містять важливі семантичні дані, оскільки вказують на причину стану речей, що розкривається в тексті. Отже, між прикметниками першої і другої груп існують причинно-наслідкові відношення, які зумовлюють їх порівняно високу для цього тексту релевантність. Їх редукція має своїм наслідком значне скорочення інформації тексту та відсутність можливості чіткої інтерпретації трансформованого фрагмента. Прикметник *young* доповнює попередню групу інформацією про вік комунікантів, проте не вносить суттєвого вкладу до основного змісту тексту, який можна сформулювати як «незграбність чоловіка». Ступінь його значущості невисокий. Значення прикметників *crimson*, *fur-trimmed*, *opera* не співвідносяться з основним змістом текстового фрагмента, а відображає допоміжну, другорядну деталь ситуації, що описується. Редукція цих ад'єктивних лексем призводить лише до незначного скорочення інформації тексту.

Отже, прикметники відіграють важливу роль в експлікації змісту текстових фрагментів, але виявляють при цьому різні ступені значущості. Широкий діапазон варіювання комунікативної релевантності прикметників у тексті дав змогу нам виокремити такі комунікативні типи атрибутивних прикметників: екстенсивні, суплементивні, інформативні, комплементивні та текстемні.

Екстенсивні прикметники характеризуються найменшим ступенем значущості в тексті. Їх роль у семантичній структурі тексту полягає в тому, що вони деталізують, конкретизують або розширюють ситуацію, що описується в текстовому фрагменті, але не є компонентами основного змісту тексту. Такі прикметники співвідносяться лише з другорядними елементами ситуації. Прикметники зазначеного комунікативного типу можна виокремити в такому фрагменті тексту: *She tossed forward by her recovery until her face touched the black cloth of his dinner coat. She loved him – she knew she loved him – then for a minute there was silence while a strange feeling of uneasiness crept over her. Something was wrong* (Fitzgerald). Основний зміст наведеного фрагмента репрезентується ланцюжком таких номінативних одиниць: *was tossed – recovery – loved – uneasiness – wrong*. Інформація атрибутивного прикметника *black* про колір тканини не входить до складу провідної теми текстового фрагмента, як і інформація означуваного ним іменника *cloth*. Однією з базових характеристик екстенсивних прикметників виступає їх функціонування як атрибута при іменниках – елементах другорядної за значущістю інформації тексту, які не потребують прикметників для виконання ними синтаксичних і семантичних функцій у тексті. Невисокий ступінь комунікативної релевантності екстенсивних прикметників підтверджується також відсутністю семантичних зв'язків з іншими компонентами текстового фрагмента.

Суплементивні атрибутивні прикметники модифікують іменники, які є компонентами основної інформації текстового фрагмента. Суплементивні прикметники входять до основного змісту тексту опосередковано, не завдяки значущості їхньої семантики, а через іменники, які вони означають. Зазвичай суплементивні атрибутивні прикметники надають кількісної характеристики іменникам, інтенсифікуючи їхнє значення, тому сукупна семантика ад'єктивно-субстантивного словосполучення може бути згорнута до значення іменника без суттєвого скорочення інформації текстового фрагмента. Наприклад: «...*Did you have terrible hardships? Were you in serious danger? ...Hardships? Yes. Danger? Yes*» (Stone). Як видно з аналізу наведеного текстового фрагмента, прикметники *terrible, serious* є суплементивними за своєю комунікативною роллю, оскільки при їх редукції основний зміст тексту зазнає деякого скорочення, але змістові відношення між одиницями тексту зберігаються, оскільки інформація прикметників не перебуває в прямій залежності від теми текстового фрагмента. Це, зі свого боку, зумовлює замкненість текстових зв'язків суплементивних прикметників: сфера їх взаємодії обмежується лише атрибутивними зв'язками з означуваними іменниками.

Інформативні прикметники за своїм значенням збігаються з тематичною спрямованістю текстового фрагмента. Вони розкривають суттєві деталі ситуацій, що описуються в текстах, передають багатопланові ознаки ситуацій – денотатів. Інформативні прикметники виконують функції смислової специфікації та характеристики різних компонентів тексту, тим самим виконуючи значне комунікативне навантаження поряд з іншими опорними компонентами тексту. Редукція інформативних прикметників може призвести до значного скорочення основного комунікативно-номінативного обсягу тексту або до семантичної немаркованості трансформованого тексту, наприклад: «...*she saw the colourful, dramatic and heterogeneous scene: hunters and trappers in the garb; friendly Indians in their native costumes; adventurous and restless ones from every country in Europe still wearing their native clothing and speaking their native tongue*» (Stone). Отриманий у результаті ад'єктивної редукції трансформований текст репрезентує фактуальну номінацію екстралінгвістичної ситуації, але позбавлений якісно-дескриптивного аспекту викладення логічної інформації та авторського оцінного сприйняття відображуваної ситуації.

Комплементивні атрибутивні прикметники характеризуються низкою притаманних їм ознак. Передусім семантика комплементивних прикметників отримує широкий розвиток у смисловій перспективі текстового фрагмента, що зумовлює розвинену сітку семантичних відношень з іншими елементами в репрезентації тематичної спрямованості текстових фрагментів. Редукція таких прикметників має своїм наслідком порушення істинності тексту. Розглянемо приклад: «*General Lewis Cass,...came in a few nights later to sketch in the country between Detroit and Chicago, a trail over which he had been the first white man to pass.*» (Stone). Оригінальний і трансформований (без атрибутивного прикметника *white*) текстові фрагменти перебувають у відношенні смислового протиріччя, оскільки спираються на різні набори пресупозицій. Оригінальний текст ґрунтується на двох пресупозиціях: 1) *the country had been passed by some men before General Lewis Cass*; 2) *those men were not white men*. Трансформований текст засновується на пресупозиції: *the country had not been passed by anyone before General Lewis Cass*. Відсутність ідентичності інвентарів пресупозицій текстових фрагментів призводить до порушення змісту оригінального текстового фрагмента. Високий ступінь значущості комплементивних прикметників підтверджується також їхніми широкими семантичними зв'язками з іншими елементами тексту, що доводить такий фрагмент: «... *somewhere at the back of that mind is the vague knowledge... Nigel is just about as vague as you can get without actually invisible... nothing is more vague about Nigel than his knowledge. His knowledge of life... is so hazy, he really deserves a medal inscribed «For Vaguerly in the Field». Bit it wouldn't do for him to be troubled by any stabs of conscience, however vague*» (Osborne).

Текстемні прикметники мають пік комунікативної релевантності, оскільки функціонують як текстові доміанти. Текстемні атрибутивні прикметники є єдиними або одними з головних носіїв інформації текстових фрагментів і характеризуються розвинутою сіткою смислових зв'язків із компонентами основного змісту тексту. Редукція текстемних прикметників призводить до комунікативної немаркованості текстового фрагмента, оскільки повністю порушується семантична структура тексту, основними носіями якої виступають ад'єктивні лексеми. Звернемося до тексту: «*I'm... an illegitimate child, Jessie... I imagine how outraged your family at Cherry Grove would be if they learned that a McDowell had married an illegitimate child. Behind your back they'll say, «Are the children of an illegitimate man illegitimate?»*» (Stone). Редукція прикметника *illegitimate* зумовлює зміну семантичних функцій елементів тексту й залишає текст комунікативно немаркованим.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Рівень текстових фрагментів як суперсинтаксичних одиниць зумовлює інший, ніж у реченні, механізм визначення комунікативної значущості номінативних одиниць у них. Якщо на рівні речення комунікативна релевантність ад'єктивних лексем укладається в жорсткі рамки бінарної опозиції обов'язкових і факультативних одиниць, на рівні текстових фрагментів цей механізм змінюється, що дає змогу виокремити п'ять комунікативних типів атрибутивних прикметників.

Одним із перспективних напрямів слід уважати визначення комунікативної ролі інших класів номінативних одиниць (іменників, дієслів, прислівників, стативів) у текстових фрагментах за запропонованою методикою виокремлення комунікативних типів зазначених номінативних одиниць.

Джерела та література

1. Отрошко Л. М. К проблеме коммуникативной значимости членов предложения в современном английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Л. М. Отрошко. – Горький : Горьк. ун-т, 1972. – 24 с.
2. Савельева Г. Н. Определение как член предложения в современном французском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Г. Н. Савельева. – М. : МГПИИЯ им. М. Тореца, 1966. – 22 с.
3. Comparative and General Grammar [Electronic resource] // Oxford University press (2009) The World Atlas of Language Structures (free online edition) / ed. by Martin Haspelmath, Matthew S. Dryer, David Gil, and Bernard Comrie (Javascript-dependent illustrated HTML at wals.info). – Mode of access : <http://wals.info/>

Коккоза Татьяна. **Коммуникативные типы атрибутивных прилагательных.** В статье сделана попытка описать механизм определения коммуникативной роли атрибутивных прилагательных в текстах художественной литературы. Актуальность темы детерминируется традиционной направленностью изучения лингвопрагматического потенциала номинативных единиц в рамках отдельно взятых высказываний, в то время как более развитые, чем предложения, семантические просторы суперсинтаксических единиц обуславливают другое коммуникативное функционирование номинативных единиц. В статье ставится задача исследовать коммуникативные типы атрибутивных прилагательных и установить действие конкретных факторов, которые определяют разные уровни коммуникативной значимости ад'єктивных лексем в семантическом пространстве текстовых фрагментов, в отличие от бинарной схемы определения коммуникативной роли ад'єктивных лексем в терминах обязательных и факультативных единиц на уровне предложения. Предлагается система пяти коммуникативных типов атрибутивных прилагательных в текстовых фрагментах.

Ключевые слова: атрибутивные прилагательные, текстовые фрагменты, коммуникативная значимость, коммуникативные типы номинативных единиц, тематическая направленность.

Kokoza Tetiana. **Communicative Types of Attributive Adjectives in Belles-lettres Texts.** The article presents an attempt to describe the mechanism of defining the communicative role of attributive adjectives in belles-lettres texts. The topicality of the theme is predetermined by the traditional orientation of investigating the pragmatic potential of naming units in the framework of separate utterances while the semantic volume of supersyntactic units larger than sentences reveals quite another pattern of naming units functioning. The article names at studying the communicative types of attributive adjectives and indicating the influence of concrete factors that determine different degrees of communicative relevance of adjectives in texts and their fragments as distinct from the binary opposition of obligatory and optional units at the level of sentences.

Key words: attributive adjectives, text fragments, communicative value, communicative types of naming units, thematic orientation.

Стаття надійшла до редколегії
14.02.2013 р.

УДК 821.111–31.09»19/20»(045)

Наталія Маєвська

Мовностилістичні засоби реалізації авторської прагматики в романі Девіда Ніколлса «One day»

У статті проаналізовано мовностилістичні засоби реалізації авторської прагматики в романі Девіда Ніколлса «One day». Постмодерністське письмо є невичерпним джерелом образності й презентує багатий арсенал мовних засобів, які потребують системного лінгвістичного дослідження. Мета статті – прагмалінгвістичний